

УДК [94:327](44:477:470+571)“2013/2023”:930.2
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fhi.2023.24.4012>

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗВІТАХ ПРОФІЛЬНИХ КОМІСІЙ ФРАНЦУЗЬКОГО СЕНАТУ (2013–2023)

Богдана СИПКО

Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: bogdana.sypko@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3136-9340

Пропонована стаття є складовою ширших студій авторки щодо еволюції сприйняття України політикумом П'ятої республіки у період від Революції Гідності до широкомасштабного російського вторгнення. В основу написання покладено інформаційні звіти профільних комісій Сенату – Закордонних справ, оборони та збройних сил і Європейських справ. Встановлено, що до початку широкомасштабного вторгнення, французькі сенатори, попри засудження порушення територіальної цілісності України, намагалися налагодити повноцінний діалог з московськими колегами, вважаючи Російську Федерацію незамінним геополітичним гравцем. Після 24 лютого 2022 р. Росія сприймається вже не як спорадичний порушник міжнародного права, а глобальна загроза світовій безпеці. Відповідно, Україна, яка доти розглядалася у фарватері інших питань, стає центром обговорення.

Ключові слова: анексія, війна, інформаційний звіт, Російська Федерація, санкції, Сенат, Україна, Французька республіка.

П'ята республіка за традицією, започаткованою її засновником Шарлем де Голлем, намагалася постулювати себе на міжнародній арені, як уособлення м'якої сили, що не вкладається в жорсткі рамки міжнародної політики. З усіх питань Париж міг мати власну думку та пропонувати альтернативу. Але попри цю специфічну риторику, французька зовнішня політика була доволі консервативною та полягала у маневруванні між Заходом і Сходом. Уособленням “Сходу” для французького політикуму спочатку був Радянський Союз, згодом Російська Федерація. Тому Москву сприймали як один із ключових полюсів сили, з яким необхідно рахуватися. Відтак, тривалий час Україну розглядали як своєрідного сателіта, в кращому випадку – буферну зону між Сходом і Заходом. Це вилилося в тривалий (до 1996 р.) процес ратифікації Національною Асамблеєю Договору про взаєморозуміння та співробітництво між Україною і Французькою республікою¹.

Але, проведений нами аналіз офіційних заяв французьких президентів і міністрів закордонних справ засвідчив, що після Революції Гідності ситуація

¹ Богдана Сипко, “Суверенізація України крізь призму протоколів засідань Національної Асамблеї Франції,” *Народознавчі зошити*, № 160 (2021): 776.

починає змінюватися, а з початком російської агресії в Криму та на сході України Париж із Берліном приміряють роль миротворців, які намагаються “посадити” Київ і Москву за стіл переговорів у рамках Нормандського формату². Реальних результатів франко-німецькі ініціативи не принесли, але щоразу на міжнародній арені підтверджувалася повага до суверенітету України у визнаних кордонах. Аж до широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. Франція вважала малоімовірною нову російську агресію щодо України та наголошувала на недієвості системи європейської безпеки без участі Росії. Але роль України після 2015 р. президенти та міністри закордонних справ Республіки все рідше подавали як буферну зону між РФ і ЄС³.

Метою цієї статті є проаналізувати, як питання, пов’язані з Україною, були представлені в інформаційних звітах профільних комісій французького Сенату з 2013 р., тобто від початку Революції Гідності, яка вилилася в російсько-українську війну. Оскільки це питання ще не було предметом наукових студій, в основу написання було покладено матеріали електронного архіву Сенату Французької республіки. Основний акцент зроблено на інформаційних звітах, але при потребі авторка також зверталася до оцифрованих протоколів засідань комісій.

Сенат, згідно Конституції П’ятої республіки, є верхньою палатою французького Парламенту. У його складі діють тимчасові та постійні комісії, у тому числі й Комісія закордонних справ, оборони та збройних сил (*Commission des Affaires étrangères, de la Défense et des Forces armées*). Цю комісію створили 19 січня 1959 р. Вперше зібралася 6 травня 1959 р. і з того часу працює постійно, частково оновлюючи свій склад кожні три роки, що пов’язано з періодичністю виборів до Сенату. 23 липня 2008 р. створили Комісію з європейських справ (*Commission des affaires européennes*). Члени комісій готують інформаційні звіти, пов’язані з актуальними профільними питаннями.

Як показало ознайомлення з каталогом архіву, французьких сенаторів у контексті України більше турбували відносини з Росією. 17 грудня 2013 р. у Президії Сенату було зареєстровано інформаційний звіт № 237 Комісії з європейських справ про взаємини між ЄС і РФ⁴. У вступі звіту, який підготували глава комісії та член Соціалістичної партії Франції Сімон Сютур і наближений до Ніколя Саркозі республіканець Жан Бізе, Україну й інші країни Східного Партнерства за результатами Вільнюського саміту 2013 р. порівняли з дітьми, батьки яких (ЄС і РФ) розлучаються. Тому бущімто необхідне паралельне зближення з обома політичними організаціями⁵. Автори звіту наголосили на

² Богдана Сипко, “Україна в офіційному дискурсі Французької республіки (2014–2022),” *Народознавчі зошити* 1 № 169 (2023): 137–138.

³ *Ibidem*: 126.

⁴ *Rapport d’information № 237 fait au nom de la Commission des affaires européennes sur les relations entre l’Union européenne et la Russie. Enregistré à la Présidence du Sénat le 17 décembre 2013.* (Paris: Sénat, 2013).

⁵ *Ibidem*: 5.

безальтернативності “конструктивного діалогу з РФ із економічних питань”, оскільки Росія залежить від європейських ринків, а ЄС – від російських енергоносіїв, і якщо Європейський союз не скористається шансом зблизитися з РФ, то це зробить КНР⁶.

Відтак не дивно, що після введення європейських санкцій проти Росії за агресію щодо України, частина сенаторів почала їх активно критикувати, як такі, що можуть зашкодити французькій економіці. 4 червня 2015 р. у Президії Сенату зареєстрували інформаційний звіт № 486 Комісії з європейських справ про відносини Європейського союзу з Росією в умовах режиму санкцій⁷. Насамперед треба відзначити, що його автором окрім Сімона Сютура був Ів Поццо ді Борго, сенатор від Парижу в 2004–2017 рр., який з 2020 р. поширюватиме конспірологічні теорії походження ковіду, а з 2022 р. проводитиме дезінформаційну кампанію на підтримку РФ. З 2014 р. Поццо ді Борго був активістом асоціації Франко-російський діалог, а в липні 2015 р. разом із Тьєрі Маріані здійснив незаконну поїздку в анексований Крим. З огляду на позицію сенатора, у звіті очікувано читаємо: “Крим, російський від 1783 р., був переданий Україні 1954 р. рішенням Микити Хрущова, проголосив свою незалежність на референдумі 16 березня, але оскільки його проведення суперечило українській Конституції, то міжнародна спільнота його не визнала і потрактувала, як порушення територіальної цілісності України [...] Анексія Криму та Севастополя є звершеним фактом, звичайно засуджуваним міжнародним правом”⁸. Автори звіту були стурбовані російськими контрсанкціями, зокрема на європейські продовольчі товари та розглядали можливості примирення з Росією. Зокрема, п’ятий розділ звіту називається “Перспективи: як відходити від санкцій?”. Щоправда, сенатори розуміли, що цей процес не буде простим, оскільки “санкції легше ввести, аніж зняти”⁹.

Відзначимо, що під час обговорення звіту Комісією, розгорілася жвава дискусія між її членами, що відображено у протоколі засідання від 4 червня 2015 р.¹⁰ Так, сенатор-соціаліст Жан-Ів Леконт наголосив, що з питанням зняття санкцій не можна легковажити, оскільки їх запроваджували за грубе порушення міжнародного права. Натомість республіканець Жан-Поль Еморін обурювався, що не опитали істориків і експертів з російського питання. Зокрема, сенатор пропонував поговорити з російським послом у Парижі, а то “позиція

⁶ *Rapport d'information № 237 fait au nom de la Commission des affaires européennes sur les relations entre l'Union européenne et la Russie. Enregistré à la Présidence du Sénat le 17 décembre 2013.* (Paris: Sénat, 2013), 17.

⁷ *Rapport d'information № 486 fait au nom de la Commission des affaires européennes sur les relations entre l'Union européenne avec la Russie sous le régime des sanctions. Enregistré à la Présidence du Sénat le 4 juin 2015.* (Paris: Sénat, 2015).

⁸ Ibidem: 8.

⁹ Ibidem: 29.

¹⁰ *Compte rendu de la Commission des affaires européennes du jeudi 4 juin 2015*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20150601/europ.html>

*Європейського Союзу полягає у задоволенні запитів України без діалогу з Росією*¹¹. У результаті, президент комісії Жан Бізе підкреслив, що ЄС зможе розвиватися лише відновивши конструктивні відносини з РФ.

7 жовтня 2015 р. у Президії Сенату було зареєстровано інформаційний звіт № 21 Комісії закордонних справ, оборони та збройних сил “Відносини з Росією: як вийти з глухого кута?”¹². Його підготували троє сенаторів: неоголліст Робер дель Пічіа, соціалістка Жозет Дюрйо і соціаліст Гаєтан Горс. Як президентка групи дружби Франція-Молдова, Ж. Дюрйо, ймовірно, краще за колег розуміла реалії Центрально-Східної Європи. Епіграфом до звіту взяли слова Г. Кіссінджера про те, що Росія ніколи не є ні настільки слабкою, як думають, ні настільки сильною, як бояться. Автори звіту констатували, що “українська криза” (термін “війна” тоді ще не вживали) змінила формат відносин з Росією. Відбувся стратегічний поворот: Росія, яка раніше сприймалася, як стратегічний партнер, не може таким бути¹³. Важливо, що автори визнали, що цей поворот відбувся не одномоментно, а відраховували його від виступу В. Путіна в Мюнхені в лютому 2007 р. Симптомами змін називали: перехід до багатопольярної дипломатії (БРІК – Бразилія, Росія, Індія, Китай), енергетичну оборонну дипломатію, територіальні претензії в Арктиці, розвиток “м’якої сили”, зокрема поширення ідей “руського мира”, відновлення військових спроможностей, агресії проти сусідніх держав. Сенатори виокремили фундаментальні цінності російського режиму: неоєвразійство, православ’я, ностальгія за радянським, міф 9 травня, сприйняття сучасності через призму минулого, “руський мир”, який необхідно пропагувати та захищати. Але для західних країн поворотною стала “українська криза”, оскільки саме вона порушила світову систему безпеки¹⁴. Сенатори вважали, що необхідно вибудувати нові стосунки з Росією, бо без неї ніяк. Саме Москва буцімто могла впливати на Сирію, надійно контролювати Іран, а також стати партнером Заходу у боротьбі проти тероризму¹⁵.

Тому робоча група дала такі рекомендації для виходу з “глухого кута”.

1. Продемонструвати готовність застосовувати силу, у жодному випадку не бути голослівними. Йшлося насамперед про санкції.
2. Повернути Росії належне їй місце, але лише за умов дотримання нею норм міжнародного права.
3. Заохочувати втілення Мінських угод.
4. Ініціювати конференцію з питань безпеки й економічного розвитку Європи.

¹¹ *Compte rendu de la Commission des affaires européennes du jeudi 4 juin 2015*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20150601/europ.html>

¹² *Rapport d'information № 21 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées “Les relations avec la Russie: comment sortir de l'impasse?”*. Enregistré à la Présidence du Sénat le 7 octobre 2015. (Paris: Sénat, 2015).

¹³ Ibidem, 7.

¹⁴ Ibidem, 31.

¹⁵ Ibidem, 65–66.

5. Вивчати Росію.

6. Налагоджувати контакти на різних рівнях¹⁶.

Після обговорення Комісія проголосувала за цей звіт. Показово, що попри такий двоїстий характер документу (Росія небезпечна, але необхідна), згаданий вище сенатор Ів Поццо ді Борго через свою проросійськість відмовився брати участь у голосуванні.

Відтак, Сенат спробував втілити рекомендації у життя, зокрема через контакти на різних рівнях. У березні 2018 р. Комісія закордонних справ, оборони та збройних сил Франції навіть підготувала спільну доповідь із Комітетом з міжнародних справ російської Ради Федерації з метою відновлення довіри між Парижем і Москвою й опублікувала її не лише французькою, а й російською мовами¹⁷. Першим подано французький текст із епіграфом зі словами Шарля де Голля про “прекрасний і добрий союз із Росією, яка є основним стовпом Європи”¹⁸. Президент французької комісії Крістіан Камбон підкреслив, що непорозуміння загострилися внаслідок нещодавніх міжнародних криз, у тому числі в Сирії й Україні, а тому Сенат прагне шляхом діалогу надати Росії максимальну кількість можливостей продемонструвати конструктивну втягнутість у роботу на міжнародній арені. К. Камбон нагадав, що Франція на Бухарестському саміті 2008 р. виступила проти надання Україні та Грузії Плану досягнення членства Північноатлантичного альянсу, і загалом виступає проти розширення НАТО. Париж навіть запропонував Москві співпрацю у контексті боротьби проти тероризму і на далеку перспективу розглядав можливість спільного створення високоточної неядерної зброї, безпілотних літальних апаратів, а також взаємодію у кіберпросторі¹⁹. Тобто, тональність французького тексту зводилася до пошуку компромісу та відновлення повноцінного діалогу. Натомість російська частина доповіді характеризується претензіями та постійними звинуваченнями Франції. Москва вимагала вивести питання про статус Криму за рамки спільних зусиль із налагодження ситуації в Південно-Східній Україні, а також заперечувала будь-яку “агресію”²⁰.

13 червня 2019 р. Комісія з європейських справ на засіданні серед іншого обговорювала українське питання. Президент Жан Бізе проінформував присутніх,

¹⁶ *Rapport d'information № 21 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées “Les relations avec la Russie: comment sortir de l'impasse?”. Enregistré à la Présidence du Sénat le 7 octobre 2015.* (Paris: Sénat, 2015), 92–95.

¹⁷ *Совместный доклад, зарегистрированный в Президиуме Сената 28 марта 2018 г., составленный от имени Комитета Совета Федерации Федерального собрания Российской Федерации по международным делам и Комиссии по иностранным делам, обороне и вооруженным силам Сената Французской республики о парламентском диалоге для восстановления доверия между Францией и Россией, г-ном К. Косачевым, К. Камбоном.* (Париж–Москва, 2018).

¹⁸ *Ibidem*, 5.

¹⁹ *Ibidem*, 18.

²⁰ *Ibidem*, 22.

що Україна нещодавно обрала нового Президента – Володимира Зеленського, далеку від політики людину, що є свідченням зневіри більшості українців у старих політичних елітах. Сенаторка Ніколь Дюрантон зауважила, що разом із колегами Жаком Ле Не й Андре Воллліні були спостерігачами на цих виборах і попри наявні виклики (продовження конфлікту на Донбасі, соціально-економічні проблеми населення, надії на політичні зміни), волевиявлення відбулося прозоро²¹. Попри це, сенаторів турбувала корупція в Україні, а також завищені надії українців на швидкі зміни в економіці та політиці. Сімон Сютур традиційно нарікав на нав'язування українським урядом державної мови російськомовному населенню, наводячи приклад Французького Альянсу міста Одеси, який він нещодавно відвідав, і керівництво якого буцімто страждало від того, що мусіло вести документацію українською мовою²².

Лише широкомасштабна агресія РФ проти України “протверезила” французьких сенаторів. 1 березня 2022 р. президент Комісії з європейських справ Жан-Франсуа Рапен розпочав засідання з нападу Росії на Україну. Сенатор відзначив, що попри всі зусилля Заходу, ця війна матиме глибокі економічні наслідки для регіону, та висловив сподівання, що долю України не повторять Молдова та Грузія, але “хто знає, що робиться у войовничій голові Путіна”²³. Соціаліст Жан-Ів Леконт подякував, що почали саме з цього питання, та наголосив, що майбутнє Європейського Союзу зараз в руках українських військових. Тобто, ми вперше простежуємо констатацію французьким сенатором визначальної ролі України для майбутньої системи безпеки. Щоправда, центрист Філіп Боннекарер одразу заявив, що ніхто не знає, скільки протримаються сміливі українці. А тому, як зазначили Жізель Журда та Паскаль Алізар, не варто прискорювати процедуру вступу України до Європейського Союзу.

30 березня 2022 р. Комісія з європейських справ обговорювала вплив війни в Україні на глобальну продовольчу безпеку. Сенатори відзначили, що російська агресія спровокувала світову продовольчу кризу, і ціни на продукти харчування тільки зростатимуть. І, як влучно зауважив Даніель Гремільле, “у школі нас вчили, що Україна є житницею Європи. Ця історична реальність досі актуальна”²⁴. Тобто, з’являлося усвідомлення не лише військової, а й продовольчої важливості України для Франції у тому числі. Тому не дивно, що 8–9 липня 2022 р. делегація на чолі з Президентом Сенату Жераром Ляшером відвідала Україну. Окрім офіційних зустрічей візит передбачав також поїздку до

²¹ *Compte rendu de la Commission des affaires européennes du jeudi 13 juin 2019*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20190610/europ.html>.

²² *Ibidem*.

²³ *Compte rendu de la Commission des affaires européennes du 1er mars 2022*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20220228/europ.html>.

²⁴ *Compte rendu de la Commission des affaires européennes du mercredi 30 mars 2022*, accédé le 9 mai 2023, <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20220328/europ.html>.

Бучі та Бородянки²⁵. Вражені побаченням, сенатори пообіцяли українській стороні, говорити з урядом про військову, політичну, економічну та гуманітарну допомогу. Під час цього візиту у Верховній раді Жерар Ляшер і Руслан Стефанчук підписали декларацію намірів про парламентське партнерство.

18 січня 2023 р., коли перед сенаторами виступав військовий міністр Себастьян Лекорню, центрист Франсуа Бонно порушив питання допомоги Україні. Зокрема, зазначив: *“Вже 11 місяців Україна страждає від спустошливої кризи. У вихідні дні ЄС засудив військовий злочин – знищення багатопверхівки, що призвело до загибелі понад сорока цивільних мешканців. Сьогодні згадуємо українського міністра внутрішніх справ [авіакатастрофа гелікоптера, в якому перебував Денис Монастирський – Б. С.], якому драма забрала життя. З огляду на військове оснащення російського агресора, Україні постачають недостатньо озброєння. Велика Британія анонсувала постачання українській армії 14 важких танків Challenger 2 та 30 гаубиць. Інші європейські країни теж повинні перейти до передачі важкого озброєння. Франція невдовзі надасть Україні легкі танки AMX-10RC. Ми це вітаємо. Але з огляду на серйозність ситуації та кількість українців, які гинуть щодня, Франція й інші країни ЄС не повинні затягувати з наданням важкого озброєння. Надання важких танків, ракет і систем земля-повітря, дасть українцям можливість краще захистити цивільних. Навіть якщо у нас чогось немає на даний момент, необхідно оперативного виготовити та передати [...] Пане міністри, чи доповните Ви AMX-10RC важкими танками Leclerc і новими системами ППО?”*²⁶. Цей виступ супроводжувався аплодисментами сенаторів від Центристського союзу. С. Лекорню приєднався до висловлення співчуття українському народу та владі, але підкреслив, що існує три правила, які щоразу враховує французький уряд перед передачею будь-якого озброєння.

1. Оборонний принцип, уникання ескалації.

2. Не погіршувати французьку модель безпеки й оборони через те, що час поповнення запасів буде надто повільним, або характер переданого озброєння може завдати шкоди власній системі захисту.

3. Підтримка у належному стані обладнання, яке вже було передане Україні. Зокрема, міністр зазначив, що з 18 переданих САУ *Caesar* одна вже вийшла з ладу.

На жаль, питання танків *Leclerc* дуже чутливе, натомість у найближчі місяці очікуються потужні рішення у контексті ППО. Ф. Бонно подякував міністру за відповідь і наголосив, що Україна мусить виграти цю війну. Знаково, що ці слова супроводжувалися оплесками більшості сенаторів.

²⁵ *Visite de la délégation du Sénat français en Ukraine, les 8-9 juillet 2022*, accédé le 10 mai 2023, <https://ua.ambafrance.org/Visite-de-la-delegation-du-Senat-francais-en-Ukraine-les-8-9-juillet-2022>.

²⁶ “Compte rendu intégral de la Séance du mercredi 18 janvier 2023. Session ordinaire de 2022-2023 du Sénat,” *JOFR*, 19 janvier 2023: 289.

Загалом, після того, як Україна продемонструвала здатність чинити опір агресору, французькі сенатори, які ще наприкінці 2013 р. трактували її, як молодшого партнера, з березня 2022 р. намагаються всіляко висловити їй підтримку та в деяких військових питаннях навіть вважають її досвід корисним для французьких збройних сил. Символічним кроком стало те, що 1 лютого 2023 р. голова Верховної Ради Руслан Стефанчук став першим за двадцять років лідером іноземного парламенту, який удостоївся честі виступити на пленарному засіданні Сенату²⁷.

А вже 8 лютого 2023 р. у Президії Сенату було зареєстровано знаковий інформаційний звіт Комісії закордонних справ, оборони та збройних сил № 334 “Україна: рік війни. Які уроки для Франції?”²⁸. Документ підготували сенатор від Бельфору Седрик Перрен, свого часу наближений до Ніколя Саркозі, та сенатор від Мозелю, соціаліст Жан-Марк Тодешіні. Перше, що впадає у вічі, сенатори відраховують початок війни в Україні від 24 лютого 2022 р., а не 2014 р. Як і в інших ситуаціях, їх турбувало не стільки становище України, як те, як ця ситуація могла вплинути на Францію, зокрема її обороноздатність. Автори відзначають, що після шоку 24 лютого численні європейські країни швидко почали посилювати свою оборону, але у Франції діяв довготривалий військовий бюджет, закладений 2018 р. Тому ключовим питанням, яке ставили сенатори було: “*Чи не заповільно ми вчимося на українській війні?*”²⁹.

Франція була здивована як російською атакою, так і українським опором. Пост-фактум можна сказати, що ця війна не була стратегічним сюрпризом. Вся необхідна інформація була доступна, але проблема була в її інтерпретації. Як виявилось, демократії й авторитарні режими по-різному трактують ціну/переваги війни. Відповідно, підкреслюють сенатори, надалі це потрібно буде враховувати не лише у стосунках із Росією, а й Китаєм, Туреччиною й іншими державами, де порушується міжнародне право. Якщо російська агресія виявиться успішною, вона дасть “зелене світло” для нових спроб дестабілізації у різних куточках світу.

В цих умовах Сенат почав розмірковувати над тим, чи зможе Франція вистояти в умовах війни високої інтенсивності (“*використовуючи термін “війна” на окреслення гібридної, економічної та навіть санітарної “війни”, ми забули, що по-справжньому означає це слово*”³⁰). У звіті висунуті три основні гіпотези можливих конфліктів.

²⁷ *Visite de Ruslan Stefanchuk, Président de la Rada d'Ukraine, au Sénat*, accédé le 10 mai 2023, <https://www.senat.fr/salle-de-presse/communiqués-de-presse/presse/cp20230201.html>.

²⁸ *Rapport d'information № 334 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées “Ukraine: un an de guerre. Quels enseignements pour la France?”*. Enregistré à la Présidence du Sénat le 8 février 2023. (Paris: Sénat, 2023).

²⁹ *Ibidem*: 5.

³⁰ *Ibidem*: 8.

1. Відкритий конфлікт між НАТО та РФ не можна виключати.
2. Середземноморський регіон залишається дестабілізованим, до чого активно докладається Туреччина.

3. Французькі заморські території можуть стати для когось ласим шматком³¹.

Основним аргументом на користь безпеки виявилася ядерна зброя: “Франція – це не Україна, ні в геополітичному становищі, ні в ресурсах. Нам не загрожують наші сусіди. На відміну від України, яка після розпаду СРСР відмовилася від ядерної зброї, ми маємо цей останній засіб стримування [...] Володіння ядерною зброєю – єдина гарантія безпеки та незалежності нації”³². Але наявність ядерної зброї в Республіки не є виправданням для послаблення конвенційної зброї: “Франція визнана за свою компетентність, технологічну майстерність та якість спорядження, **але мають бути збільшені наявні кількості**”³³. Ця війна підкреслила необхідність надійних систем протиповітряної оборони, зокрема засобів боротьби проти дронів. І ці засоби мають бути зосереджені у сухопутних частинах, як і безпілотні літальні апарати. Приклад України продемонстрував, що 90 % дронів втрачаються, один витримує в середньому від трьох до шести вильотів, з огляду на що французькі моделі є надто дорогими.

Не кращою виявилася ситуація з танками та бойовими літаками: якщо 1991 р. у Франції було 1349 танків і 686 літаків, то в 2021 р. відповідно 222 і 254³⁴. Що й не дивно, якщо врахувати, що з 2008 р. у Франції не виготовили жодного танка, і навіть не збереглися лінії для їх виробництва. Передані Україні САУ *Caesar* планували компенсувати до 2024 р., але ще гострішою була проблема зі снарядами. Якщо РФ вистрілювала до 20 тис. снарядів на день, Україна 5–6 тис., то за цілий 2022 р. французьке міністерство оборони замовило для себе виробництво “аж” 5 тис. артилерійських снарядів³⁵.

Який же вихід пропонували сенатори у цій ситуації? Нарощення озброєння та збільшення чисельності кваліфікованих військовослужбовців. Для першого необхідним було збільшення фінансування військово-промислового комплексу, зменшення бюрократичних процедур, формування стратегічних замовлень промисловості та пошук і підготовка кваліфікованих працівників. Для другого – основи військової освіти для всіх і підготовка до 2030 р. у Франції 100 тис. добре споряджених і натренованих резервістів³⁶.

³¹ *Rapport d'information № 334 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées “Ukraine: un an de guerre. Quels enseignements pour la France?”*. Enregistré à la Présidence du Sénat le 8 février 2023. (Paris: Sénat, 2023), 19.

³² *Ibidem*, 18–24.

³³ *Ibidem*, 7.

³⁴ *Ibidem*, 12.

³⁵ *Ibidem*, 53.

³⁶ *Ibidem*, 11.

Синхронно з тим, як Міжнародний кримінальний суд у Гаазі працював над ордерами на арешт В. Путіна та російської уповноваженої з питань прав дитини Марії Львової-Белової, у двох аналізованих комісіях французького Сенату розпочалося жваве обговорення питання депортації українських дітей. Так, 9 березня 2023 р. голова Комісії з європейських справ Жан-Франсуа Рапен зазначив, що переймався долею українських дітей ще з листопада 2022 р. після розмови з Головою Комітету Верховної Ради з питань інтеграції України до Європейського Союзу Іванною Климпуш-Цинцадзе³⁷, тобто задовго до реакції Міжнародного кримінального суду. Також Ж.-Ф. Рапен порушував це питання у розмові з Р. Стефанчуком 1 лютого 2023 р. Центрист Клод Керн зауважив, що він як ельзасець особливо болісно сприймає мотиви російської агресії – асимілювати та русифікувати Україну, а тому необхідно консолідувати зусилля, щоби ці злочини не залишилися безкарними. Сенат має гостро засудити цю трагедію: *“Українські діти – це майбутнє європейського континенту”*³⁸. Колегу підтримав П’єр Узуліа та наголосив, що щодо українців росіяни не лише проводять звичну для себе політику депортації цілих народів (згадав кримських татар, чеченців, інгушів), а й прагнуть завдяки українським дітям і їх асиміляції компенсувати свої демографічні втрати – при рівні народжуваності 1,5 дітей на жінку, РФ щороку втрачає 0,3–0,4 % населення. Тому республіканка Жоель Гаріо-Майлам (з 21 листопада 2022 р. президентка Парламентської асамблеї НАТО) нагадала, що вона ще з 9 грудня 2022 р. пропонувала визнати геноцидом Голодомор 1932–1933 рр., а тепер депортація українських дітей теж має ознаки геноциду. 5 квітня 2023 р. Комісія закордонних справ, оборони та збройних сил під головуванням віце-президента Паскаля Алізара після обговорення одноголосно підтримала звіт Ж. Гаріо-Майлам про проект європейської резолюції із засудженням примусової депортації українських дітей Російською Федерацією³⁹. В обговоренні наведені схвальні слова Ж. Гаріо-Майлам про визнання 28 березня 2023 р. Національною Асамблеєю Голодомору 1932–1933 рр. актом геноциду, але й висловлено жаль, що Сенат так і не ставив це питання на голосування, попри пропозицію сенаторки від 9 грудня 2022 р.⁴⁰

Отже, до 24 лютого 2022 р. французькі сенатори серйозно не сприймали загрози повномасштабного російського вторгнення в Україну. Натомість, виходячи, як їм здавалося, з французьких інтересів, вони докладали чимало зусиль для налагодження діалогу з Москвою та прагнули нівелювати вплив

³⁷ *Compte rendu de la Commission des affaires européennes du jeudi 9 mars 2023*, accédé le 9 mai 2023, <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20230306/euros.html>

³⁸ Ibidem.

³⁹ *Rapport № 502 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées sur la proposition de résolution européenne en application de l'article 73 quinquies du Règlement, dénonçant les transferts forcés massifs d'enfants ukrainiens par la Fédération de Russie. Enregistré à la Présidence du Sénat le 5 avril 2023.* (Paris: Sénat, 2023): 16.

⁴⁰ Ibidem, 15.

санкцій на французько-російські взаємини. Щойно широкомасштабна війна змінила сприйняття Росії з бажаного партнера й постачальника енергоресурсів на загрозу (військову, економічну, зокрема продовольчу, гуманітарну, світоглядну) глобальній безпеці. Натомість Україна, яка раніше розглядалася, як другорядна держава з величезним набором внутрішньо- та зовнішньополітичних проблем, раптово виявилася уособленням незламності у боротьбі не лише за європейські, а й загальнолюдські цінності. І в цих нових умовах французькі сенатори серйозно занепокоїлися обороноздатністю Республіки та шукали шляхів посилення її слабких сторін, враховуючи й український досвід. І з кожним новим відкритим російським військовим злочином французькі сенатори заохочували посилення військової, політичної, економічної та гуманітарної підтримки України.

THE UKRAINIAN ISSUE IN THE INFORMATION REPORTS OF THE PROFILE COMMITTEES OF FRENCH SENATE (2013–2023)

Bogdana SYPKO

Ivan Franko National University of Lviv
Department of Modern and Contemporary History of Foreign Countries
1, Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: bogdana.sypko@lnu.edu.ua

The Fifth Republic, in accordance with the tradition initiated by its founder Charles de Gaulle, endeavored to position itself on the international stage as the embodiment of soft power, transcending the rigid confines of international politics. On various matters, Paris asserted its independent perspective and proposed alternatives. However, notwithstanding this specific rhetoric, French foreign policy leaned towards conservatism, involving a delicate balance between the West and the East. Initially, the French political elite viewed the Soviet Union as the embodiment of the “East,” later shifting to the Russian Federation. Consequently, Moscow was perceived as a key power pole that demanded acknowledgment. Consequently, for an extended period, Ukraine was regarded either as a satellite or, at best, a buffer zone between the East and the West. The thesis of this article aims to analyze how issues related to Ukraine were presented in the information reports of the Senate’s Commission of Foreign Affairs, Defense, and Armed Forces, and the Commission of European Affairs from 2013 to 2023.

Concerning Ukraine, French senators exhibited greater apprehension about relations with Russia. On December 17, 2013, Information Report No. 237 of the European Affairs Commission on relations between the EU and the Russian Federation was officially registered in the Senate Presidium. Following the imposition of European sanctions against Russia for its aggression against Ukraine, certain senators, notably Yves Pozzo di Borgo, began criticizing them, asserting that these sanctions could harm the French economy. On June 4, 2015, the Senate Presidium registered Information Report No. 486 of the European Affairs Commission, focusing on the relations of the European Union with Russia under the sanction regime.

Information Report No. 21 of the Commission of Foreign Affairs, Defense, and Armed Forces, titled “Relations with Russia: how to break the impasse?” diverges significantly. The authors contended that the “Ukrainian crisis” altered the dynamics of relations with Russia. Russia, previously perceived as a strategic partner, could no longer be viewed as such. The turning point was identified as V. Putin’s speech in Munich in February 2007. The indicators of change included the shift to multipolar diplomacy (BRIC – Brazil, Russia, India, China), energy defense diplomacy, territorial claims in the Arctic, the

development of “soft power,” specifically the promotion of the “Russian world,” restoration of military capabilities, and aggression against neighboring states. The senators highlighted the fundamental values of the Russian regime: neo-Eurasianism, Orthodoxy, nostalgia for the Soviet Union, the myth of May 9, the perception of modernity through the prism of the past, and the promotion and defense of the “Russian world.”

After Ukraine demonstrated its ability to resist aggression, French senators, since March 2022, have been actively expressing their support and even considering the Ukrainian experience useful for the French armed forces in certain military matters. A symbolic gesture occurred on February 1, 2023, when Chairman of the Verkhovna Rada Ruslan Stefanchuk became the first leader of a foreign parliament in the past twenty years to address the plenary session of the Senate. On February 8, 2023, the landmark information report of the Commission of Foreign Affairs, Defense, and Armed Forces, No. 334, titled “Ukraine: a year of war: What are the lessons for France?” was registered in the Senate Presidium. In March and April 2023, French senators actively deliberated on the forced deportation of Ukrainian children by the Russians.

Until February 24, 2022, French senators did not perceive the threat of a full-scale Russian invasion of Ukraine seriously. Instead, guided by what seemed to be in French interests, they invested considerable effort in establishing a dialogue with Moscow and sought to mitigate the impact of sanctions on French-Russian relations. The scale of the war shifted the perception of Russia from a desirable partner and energy resource supplier to a multifaceted threat (military, economic, particularly in terms of food supply, humanitarian, and worldview) to global security. Conversely, Ukraine, once considered a secondary state with a myriad of internal and foreign policy challenges, emerged as the embodiment of unwavering determination in the struggle not only for European but also universal human values. In this altered context, French senators expressed substantial concerns about the defense capability of the Republic and actively explored ways to strengthen its vulnerabilities, drawing insights from the Ukrainian experience. With each revelation of a new Russian war crime, French senators advocated for increased military, political, economic, and humanitarian support for Ukraine.

Keywords: annexation, war, information report, Russian Federation, sanctions, Senate, Ukraine, French Republic.

REFERENCES

- Compte rendu de la Commission des affaires européennes du 1er mars 2022*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20220228/europ.html>. (in French)
- Compte rendu de la Commission des affaires européennes du jeudi 4 juin 2015*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20150601/europ.htm.l> (in French)
- Compte rendu de la Commission des affaires européennes du jeudi 9 mars 2023*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20230306/euros.html>. (in French)
- Compte rendu de la Commission des affaires européennes du jeudi 13 juin 2019*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20190610/europ.html>. (in French)
- Compte rendu de la Commission des affaires européennes du mercredi 30 mars 2022*, accédé le 9 mai 2023: <https://www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20220328/europ.html>. (in French)
- “Compte rendu intégral du Séance du mercredi 18 janvier 2023. Session ordinaire de 2022 2023 du Sénat,” *JOFR*, 19 janvier 2023: 289 290. (in French)
- Joint report registered with the Presidium of the Senate on March 28, 2018, drawn up on behalf of the International Affairs Committee of the Federation Council of the Federal*

Assembly of the Russian Federation and the Commission for Foreign Affairs, Defense and Armed Forces of the Senate of the French Republic on parliamentary dialogue to restore confidence between France and Russia, Mr. K. Kosachev, K. Cambon. (Paris–Moscow, 2018). (in Russian)

Rapport d'information № 21 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées "Les relations avec la Russie: comment sortir de l'impasse?". Enregistré à la Présidence du Sénat le 7 octobre 2015. (Paris: Sénat, 2015). (in French)

Rapport d'information № 237 fait au nom de la Commission des affaires européennes sur les relations entre l'Union européenne et la Russie. Enregistré à la Présidence du Sénat le 17 décembre 2013. (Paris: Sénat, 2013). (in French)

Rapport d'information № 334 fait au nom de la Commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées "Ukraine: un an de guerre. Quels enseignements pour la France?". Enregistré à la Présidence du Sénat le 8 février 2023. (Paris: Sénat, 2023). (in French)

Rapport d'information № 486 fait au nom de la Commission des affaires européennes sur les relations entre l'Union européenne avec la Russie sous le régime des sanctions. Enregistré à la Présidence du Sénat le 4 juin 2015. (Paris: Sénat, 2015). (in French)

Sypko, Bogdana. "Ukraine in the Official Discourse of French Republic (2014 2022)," *The Ethnology Notebooks*, № 169 (2023): 126 146, DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2023.01.126>. (in Ukrainian)

Sypko, Bogdana. "Ukrainian Sovereignty through the Prism of Meeting Records of the French National Assembly," *The Ethnology Notebooks*, № 160 (2021): 775 782, DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2021.04.775>. (in Ukrainian)

Visite de la délégation du Sénat français en Ukraine, les 8 9 juillet 2022, accédé le 10 mai 2023, <https://ua.ambafrance.org/Visite-de-la-delegation-du-Senat-francais-en-Ukraine-les-8-9-juillet-2022>. (in French)

Visite de Ruslan Stefanchuk, Président de la Rada d'Ukraine, au Sénat, accédé le 10 mai 2023, <https://www.senat.fr/salle-de-presse/communiqués-de-presse/presse/cp20230201.html>. (in French)